

УДК 341.1/8

ТРУДНОЩІ В РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ВЗАЄМНОЇ ВИГОДИ В ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ТРЕТІХ КРАЇН

Мікічурова О. В.

Здобувач кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук Григоров О. М.

Анотація. *Європейський Союз за майже пів вікову історію свого становлення та розвитку взаємодіяв з державами з різним рівнем економічного, соціального та політичного розвитку. Найбільші труднощі в реалізації принципу взаємної вигоди були у відносинах європейських держав та країн третього світу, що відображено в умовах Ломейських конвенцій та Договору Котону. Інтеграція до Європейського Союзу східноєвропейських країн Угорщини, Польщі, Словаччини й Чехії та створена між ними зона вільної торгівлі відобразила значно кращі результати по питанню взаємної вигоди. На сьогодні Європейський Союз є позитивним прикладом інтеграційного об'єднання, а труднощі в реалізації принципу взаємної вигоди, що виникають у процесі співробітництва між країнами Європейського Союзу та третіми країнами можуть бути вирішені спільними зусиллями сторін.*

Ключові слова: *принцип взаємної вигоди, Європейський Союз, треті країни, країни що розвиваються, європейська інтеграція.*

Постановка проблеми. Сьогодні, як і раніше, Європейський Союз (ЄС) залишається взірцем інтеграційного об'єднання і авангардом глобальної економічної інтеграції. Відповідно до задекларованих цілей, ЄС, як у внутрішньому так і у зовнішньому співробітництві має керуватись принципом взаємної вигоди. Проте, історія співробітництва ЄС з третіми країнами свідчить про виникнення низки проблем для країн-партнерів. Їх дослідження є актуальним завданням, адже може бути враховано в процесі подальшої інтеграції України до Європейського простору.

Мета статті – Основною метою даної статті є висвітлення та аналіз проблемних питань в реалізації принципу взаємної вигоди в економічних відносинах ЄС та третіх країн.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед вітчизняних вчених, що займаються проблемою економічного співробітництва країн ЄС чільне місце займає професор В. І. Муравйов, також вивченням цієї проблеми займалися І. В. Влялько, К. В. Смірнова та інші, серед зарубіжних С. Ю. Кашкін, А. О. Четвериков, А. В. Захаров, А. С. Пуртов, К. Цвайгерт і Х. Кьотц, М. Перез, Х. Костаниан, М. Доблес та інші.

Основні результати дослідження. Головною метою утворення Європейських співтовариств, які стали історичною основою, а далі – й однією з «опор» ЄС, була необхідність і воля їх засновників проводити власну економічну політику після нетривалого періоду стабілізації економіки за допомоги США після завершення Другої Світової війни.

Заснування трьох європейських співтовариств¹ у 1950-х роках, надало можливість європейським державам самостійно і на новому рівні розвивати власну економіку і процеси регіональної інтеграції. З цього часу сфера діяльності всі трьох співтовариств об'єднала території їх держав-членів під назвою «спільний ринок». Процеси економічної інтеграції не обмежилися державами спільного ринку: у 1960 р. – сім держав, не долучених до нього, утворили Європейську асоціацію вільної торгівлі (ЄАВТ). В цей же час ОЄЕС було трансформовано в Організацію економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР)², що почала діяти на універсальному рівні. З 1967 року (на основі Договору про злиття 1965 р.) було об'єднано керівні органи трьох установ Європейських співтовариств: почали свою роботу оновлені Комісія і Рада європейських співтовариств, Європейський парламент (з 1957 по 1962 Асамблея) і Суд³.

В цей час, в зв'язку з розпадом колоніальної системи, важливою складовою економічної політики європейських держав стали відносини з країнами, що звільнялися від колоніальної залежності. Формально ці відносини будувалися на принципах, визначених Статутом ООН. З економічної точки зору ні колишні колонії, ні їх метрополії не були зацікавленими у руйнуванні своїх старих зв'язків. Проте, економічні пріоритети, вмотивовані реальними вигодами від співробітництва, потребували гнучкої і диверсифікованої економічної політики у відносинах розвинених європейських держав з країнами, що розвиваються. Все це вимагало від європейських держав знаходження особливих форм співробітництва. Прикладом такого співробітництва стала низка угод держав-членів Європейського Економічного Співтовариства (далі – ЄЕС) з країнами, що розвиваються. Цей процес започаткували Яундські конвенції. Перша така конвенція підписана в 1963 році між ЄЕС та Асоціацією африканських держав і Мадагаскару (далі – ААДМ), в яку на той момент входили 17 африканських країн. Конвенція містила низку домовленостей про торговельні пільги, економічну, фінансову та технічну допомогу країнам ААДМ. Для координації дій утворено спільні робочі органи. Через шість років (в 1969 році) була підписана друга Яундська конвенція, що свідчить про взаємну зацікавленість в них як держав ЄЕС, так і африканських країн, що розвиваються. Яундські конвенції урівнювали всіх членів ЄЕС, надаючи їм однакові привілеї в усіх сферах співробітництва з країнами, що розвиваються, охоплених домовленостями, конкретизацію загального процесу скасування обмежень у взаємній торгівлі країн-учасниць, а також зняття бар'єрів, що перешкоджають руху капіталу і робочої сили. [1, с. 4070]. З державами, що розвиваються, Яундські конвенції встановлювали режим асоційованого членства, який надалі набув поширення в зовнішньоекономічній політиці ЄС. В умовах політичної нестабільності африканських країн Яундські угоди не змогли забезпечити захист інтересів країн, що розвиваються, незважаючи на формальну їх рівноправність з державами ЄЕС. Навіть деякі односторонні переваги, що частково компенсували очевидну нерівність економічних можливостей, не звільнило асоційовані країни від залежності і закріплення за ними ролі аграрно-сировинних придатків розвинутого Заходу [2, с. 952].

В цей час набула широкого поширення концепція нового міжнародного економічного порядку на фоні якої держави, що розвиваються, виступили за перегляд Яундської конвенції, а розвинені держави ЄЕС були вимушені шукати інші форми співробітництва з країнами що розвиваються. В результаті цього, 23 лютого 1975 в м. Ломе (Того) між дев'ятьма державами ЄЕС і 46 країнами, що розвиваються Африки, Карибського басейну

¹ Європейське об'єднання вугілля і сталі (Паризький договір 1951 р.), Євроатом і Європейське економічне співтовариство (Римські договори 1957 р.).

² Нині до неї входить 34 держави, які впровадили, розроблені ОЕСР, податкові та інші стандарти.

³ З 1975 року до цих інституцій долучено Рахункову палату.

і Тихого океану (далі – АКТ) була підписана перша Ломейская конвенція (далі – Ломе I). Як і наступні дві, Ломе I була укладена на п'ять років, з можливістю її пролонгації. Ця угода успадкувало деякі основні риси Яундських конвенцій проте, багато в чому вона і відрізнялась від них, що дає право розглядати її як тип угоди особливого роду [3, с. 51]. Ми вважаємо, що Ломе I була досить прогресивним документом для свого часу. Основною її метою було проголошено побудову справедливого економічного порядку в світі, що був би заснований на новій моделі міжнародних економічних відносин між розвиненими державами та країнами, що розвиваються. Договірні сторони також відмовилися від терміну «асоціація», замінивши його термінами «співпраця» і «партнерство».

Одним з головних принципів, проголошених Ломе I – принцип невзаємності, означав волю сторін до розвитку реального рівноправ'я сторін та взаємної вигоди в міжнародних економічних відносинах. Ломе I регулювала торгове, фінансове, промислове та технічне співробітництво між сторонами. Угода передбачала деякі пільги для експортерів первинної сировини. Щодо багатьох товарів АКТ, імпортованих на територію ЄЕС (банани, яловичина, ром, цукор), встановлювався режим безмитного ввезення. Було також введено систему «Стабекс», що являла собою фінансово-правовий механізм, який би сприяв стабілізації рівня доходів країн АКТ від експорту товарів у разі спаду виробництва аграрно-сировинної продукції, або зниження світових цін на неї. Система мала покращити економічний та соціальний розвиток країн АКТ. Проте, на практиці система «Стабекс» не принесла очікуваних вигод країнам АКТ. Залишались труднощі у взаємній торгівлі сільськогосподарськими товарами, а торговий баланс залишався на користь країн ЄЕС. При цьому більша частина імпорту країн ЄЕС з АКТ припадала на сім країн з п'ятдесяти трьох, що теж викликало невдоволення. До того ж європейськими державами надто активно проводилась політика лібералізації, що, на думку Ю.М. Юмашева, практично зводила нанівець надані країнам АКТ преференції [4, с. 175].

Друга і третя Ломейські конвенції (далі – Ломе II, Ломе III), які набрали чинності у 1980 і 1985 роках відповідно, були спрямовані на вдосконалення механізму, закладеного Ломе I, але при цьому містили ряд новел. В доповнення до «Стабекс» була створена система «Сісмін», спрямована на сприяння розвитку, шляхом допомоги галузям гірничо-видобувної промисловості країн АКТ. Це пояснюється тим, що для багатьох з них експорт руди був основним джерелом доходу від зовнішньої торгівлі. З іншого боку, у міжнародно-правовій літературі справедливо, на нашу думку, зазначається, що основною метою системи «Стабекс» було стимулювання такої структури господарства країн АКТ, яка відповідала б потребам держав ЄЕС і зберігала б сировинну спрямованість експорту країн, що розвиваються.

Найбільш пріоритетним напрямком співробітництва стало сільське господарство. Орієнтуючи країни АКТ на розширення виробництва тих видів сільськогосподарських товарів, які призначені для задоволення потреб європейських країн, ця система стримувала розвиток виробництва інших товарів, у тому числі продовольства для задоволення власних потреб країн АКТ, що посилювало їх залежність від поставок продовольства з Європи [5, с. 130].

Після прийняття Ломейських конвенцій почали укладатися спеціальні угоди з більш широкого кола питань, зокрема, зв'язку, морського транспорту та рибальства. Однак, держави ЄЕС і тут знайшли свої переваги: в силу кращого розвитку транспортної інфраструктури, держави ЄЕС ефективніше здійснювали свою зовнішньоекономічну політику, зміцнивши морську прив'язку економічної зони, яка об'єднувала країни, що розвиваються, до економіко-політичної системи Співтовариства.

Значне господарське та технологічне відставання країн АКТ від Спільноти, традиційна орієнтація більшості з них на держави-члени ЄЕС не тільки в економічній, але і в інших сферах (політичній, культурній) перетворило Ломейські конвенції в міжнародно-правовий інструмент ще більшої залежності країн АКТ від колишніх метрополій [4, с. 186]. Вільний доступ на ринок Співтовариства часто забезпечувався лише тій продукції, яку його учасники в будь-якому випадку не стали б піддавати обмеженням незалежно від існування преференцій. Багатьма з наданих пільг країни АКТ не змогли скористатися, оскільки у більшості з них промислові товари становили лише незначну частину експорту [6, с. 150-151]. Частка імпорту країн АКТ у загальному імпорті Спільноти до середини терміну дії Ломе III знизилася до 5% [4, с. 182]. Саме цим друга і третя конвенції показали свою низьку ефективність.

З іншого боку, через значну інфляцію, допомога, що надавалася в рамках конвенцій, виявилася набагато меншою, ніж потреба в ній. Відповідно до деяких підрахунків, інфляція призвела до зниження показника допомоги в середньому на 20%. Так, відповідно до Ломе I країни, що розвиваються, отримували 3,6 млрд. екю і 2,5 екю на душу населення. Під час дії Ломе II вони, отримали 5,6 млрд. екю, що в розрахунку на душу населення становило всього 3,3 екю. Відповідно до Ломе III падіння курсу європейської валюти по відношенню до долара США, обсяг допомоги при перерахунку в долари склав лише 3,4 долара в порівнянні з 4,5 і 3 доларами під час дії Ломе II і Ломе I [7, с. 15]. При цьому контроль над обсягами допомоги цілком залишався в руках ЄЕС, незважаючи на вигоди держав АКТ про спільне управління нею.

Незважаючи на деякі позитивні результати їх функціонування, зокрема в сприянні окремим молодим державам – постачальникам сировини в стабілізації експортних доходів, системи «Стабекс» і «Сісмін» загалом засвідчили свою неефективність. Так, система визначення розмірів компенсації в рамках «Стабекс», що базувалася на номінальних цінах, призводила в результаті інфляції до втрати чималих вигод для країн, що розвиваються. Виплачені компенсації ефективно працювали лише щодо деяких країн АКТ.

До того ж в Конвенціях були відсутні норми, що регламентували б та регулювали б діяльність ТНК (транснаціональних корпорацій). Це дозволило приватним корпораціям держав-членів ЄЕС зайняти панівне становище на ринках нових країн АКТ та витіснити місцевих виробників, тим самим зробивши підконтрольними деякі сфери виробництва країн АКТ.

Таким чином, під виглядом взаємовигідного співробітництва з державами Африки, Карибського басейну і Тихоокеанського регіону ЄЕС (а пізніше і Європейське Співтовариство) за допомогою Ломейських угод вирішувало відразу декілька завдань, серед яких забезпечення надійних джерел сировини і ринків збуту, «прив'язка» економік країн, що розвиваються до єдиного господарсько-політичного комплексу об'єднаної Європи, забезпечення безперешкодного доступу західних капіталів та інвестицій на ринок країн, що розвиваються, підтримка національних ТНК, зміцнення геополітичних позицій і т. д. За оцінкою бельгійського економіста К. Кова, Ломейські конвенції не принесли очікуваних результатів: жодна з держав АКТ не потрапила в число нових індустріальних держав, а навіть навпаки: експорт країн АКТ до ЄЕС, незважаючи на надані їм преференції, не розширився; виробництво сільськогосподарської продукції скоротилося, сировинні галузі деградували; надії на індустріалізацію розвіялися, а заборгованість по середньострокових і довгострокових позиках більш ніж потроїлася [8, с. 489].

Також погіршували нелегке становище країн, що розвиваються і західні банки та міжнародні фінансові установи – Світовий банк і Міжнародний валютний фонд, що у 80-х

роках минулого століття активно надавали кредити африканським державам. Проте, умови кредитних угод не були сприятливими для нових країн через невеликі терміни та жорсткі умови, що спричинило збільшення зовнішнього боргу цих держав.

Незважаючи на це, країни АКТ були зацікавлені в дії Ломейських конвенцій, адже пільги для країн АКТ були більшими ніж для інших, третіх країн, що розвиваються, що дозволяло першим зміцнити власні позиції. Для деяких країн, що розвиваються конвенції надали практично єдину можливість для реалізації їх продукції. Новостворені держави АКТ розглядали відносини з ЄЕС як обмежену, проте реальну можливість отримати користь для зміцнення національної економіки [9, с. 105]. Тому в 1990 році було підписано IV Ломейську конвенцію, строком на 10 років (1990-2000) між 12 державами ЄЕС, 46 африканськими, 15 карибськими і 8 тихоокеанськими державами. Серед її основних цілей визначалась зміцнення відносин між державами-учасниками в дусі солідарності та на засадах взаємної вигоди, а також підтримка економічного, соціального та культурного розвитку країн АКТ. Серед основних цілей Конвенції визначались рівність учасників, повага їх суверенітету, взаємна вигода, право кожної держави визначати свою власну політичну, економічну, соціальну та культурну систему. Також в Ломе IV було збережено систему односторонніх преференцій у торгівлі з ЄЕС країнам АКТ, закладену попередніми угодами.

На цей час істотно змінилися й самі Європейські співтовариства. Важливими актами в розвитку Європейського інтеграційного простору і права ЄС, як унікальної правової системи, стала Біла книга 1985 р., яка послужила прецедентом в оперативному реагуванні співтовариств на проблемні питання з реалізації їх основоположних рішень. Надалі «Білі книги», що видаються Комісією і затверджуються Радою, стали програмами для реалізації рішень зі спеціальних питань, вони доповнюються «зеленими книгами», які передують «Білим», і в яких систематизуються проблемні питання для попереднього обговорення. На основі Білої книги 1985 р. було прийнято Єдиний європейський акт 1986 р., який вперше вніс істотні зміни до Римського договору 1957 р., вдосконаливши багато процедурних питань, а також вперше ввівши як норму, спільну зовнішню політику і зробивши програмним питанням з розвитку найбільш розвинутих територій спільного європейського економічного простору. Актом також було впроваджено ідею людського розвитку як основну мету діяльності інституцій співтовариства.

Саме на основі пріоритету людського розвитку з 1990-х років в Європі відбувається потужний інтеграційний рух – як щодо сфер діяльності, так і в сенсі перспектив територіального розширення процесів євроінтеграції. Після падіння Берлінської стіни, що символізувала поділ Європи на два «табори», в 1991 році ЄЕС і ЄАВТ утворили Єдиний економічний простір, а в 1992 році Маастрихтський договір започаткував Європейський союз. Цим договором Європейське економічне співтовариство було перейменоване в Європейське співтовариство, чим відзначено принципову спрямованість інтеграції на комплексний соціальний розвиток. На думку проф. В. І. Муравйова, ЄС в цей час являв собою міждержавне об'єднання, що поєднувало риси міжнародної міжурядової організації з рисами державоподібного утворення [10, с. 100]. Наступні – Амстердамський (1997 р.) і Ніццький (2001 р.) договори стали актами «оперативного реагування» на динамічний розвиток євроінтеграційних процесів.

На початку нового тисячоліття ЄС не просто реалізував подолання післявоєнного поділу Європи на Схід і Захід, але і пережив найбільше за свою історію розширення за рахунок колишніх соціалістичних держав. Як зазначалося у 2001 році в Лаакенській декларації: «Союз стоїть на порозі прийняття до свого складу більше десяти нових держав-членів з центральної та східної Європи, чим остаточно буде перегорнута одна з найтемніших

сторінок європейської історії – Друга світова війна і наступний за нею штучний поділ Європи». Цьому передувала нетривала але динамічна практика періоду асоційованого членства країн східної Європи з поступовою їх адаптацією до політичного, економічного, соціального, безпекового і правового простору ЄС.

Цікавим явищем перехідного характеру стала СЕФТА – зона вільної торгівлі між Угорщиною, Польщею, Словаччиною й Чехією, утворена, після розпаду СРСР, домовленостями між цими країнами від 21.12.1991 р. Вона найбільш яскраво втілила політику ЄС з поетапного надання преференцій в торгівлі країнам з перехідною економікою, з перспективою їх інтеграції в ЄС. Основою цієї інтеграції стало укладення двосторонніх угод цих країн з ЄС про лібералізацію торгівлі з фіксацією чергових умов «дорожньої карти» у домовленостях між собою. Угода СЕФТА стосувалися усунення бар'єрів в торгівлі промисловими товарами (до 01.01.2001р.), проте предметом обговорення стали і мита на сільськогосподарську продукцію. При цьому угоди держав-членів СЕФТА з ЄС передбачали преференційний режим наближення до членства в ЄС, зокрема розтягнуту на 4-5 років лібералізацію торгівлі, тоді як між собою ці держави домовилися про тактику «симетричної лібералізації», тобто на основі повної взаємності. У вересні 1993 р було підписано подібну до СЕФТА – Балтійську угоду про вільну торгівлю (чинна з 1994 р.), метою якої стало усунення торгових бар'єрів для більшості видів продукції обробної промисловості між балтійськими пострадянськими країнами. За модель для СЕФТА взято також угоду про ЕФТА (Норвегія, Швейцарія Ліхтенштейн). Всі подібні угоди є динамічними угодами, в яких режим лібералізації дотримується симетрично – в горизонтальних відносинах держав з відносно рівним економічним потенціалом і асиметрично – на основі надання преференцій державам зі слабкою економікою, з тим щоб налагодивши її, розглядати питання про інтеграцію. Таким чином, можна стверджувати, що принцип взаємної вигоди у відносинах ЄС з колишніми соціалістичними країнами було покладено в основу співробітництва та реалізовано на прийнятному рівні.

На жаль, не так ефективно здійснювалось співробітництво з державам АКТ, нову Угоду про партнерство з якими, підписали держави-члени ЄС у м. Котон (Бенін) (далі – Договір Котону). Договір підписано 23 червня 2000 на 20 років, хоча переговори про майбутні взаємини сторін після закінчення терміну дії Ломе IV почалися ще у 1998 році. Процес переговорів постійно ускладнювався змінами умов міжнародної торгівлі, відповідно до вимог СОТ, які для слабкої економіки держав АКТ виявилися проблемними для адекватного реагування, внаслідок чого реальні результати співпраці з ЄС не відповідали заявленим принципам та цілям. З одного боку, одна з основних преференцій конвенцій для країн АКТ – вільний доступ їх товарів на європейський ринок, практично припинила функціонувати після загального зниження митних зборів країнами ЄС. З іншого боку, вимоги СОТ щодо подальшої лібералізації міжнародної торгівлі, дія преференційного режиму для імпорту з країн АКТ поширилася лише на 7% товарів (банани, яловичина, ром, цукор).

Серед базових принципів Договору Котону відзначались повага прав людини та демократичних свобод, а також режим справедливого правління [11, с. 99-129]. В економічній сфері договір Котону передбачав поступовий перехід від односторонніх преференцій до системи, заснованої на принципі взаємності. Етапами цього процесу повинні були стати угоди про економічне співробітництво з регіональними групами всередині АКТ, відповідно до їх реальних економічних можливостей. Ці угоди повинні були сприяти приведенню співпраці ЄС – АКТ у відповідність до правил СОТ, зокрема, передбачалось скасування мит на імпортовані товари.

Спочатку передбачалося, що угоди про економічне партнерство (далі – УЕП) будуть укладені до початку 2008 року, однак на практиці реалізувати цю ідею не вдалося через відмову частини країн від підписання подібних угод, які побоювались втратити значну частину доходів через заборону мит на імпортні товари. Наприклад, в Уганді і Сьєрра-Леоне до 50% податкових зборів до бюджету надходить від імпортних мит. Досить показовою є також заява президента Беніну, що його країна може втратити до 20% державних доходів у разі заборони застосування мит, що буде дуже негативні наслідки для її економіки [12].

Як західні, так і спеціалісти з країн АКТ зазначають, що УЕП лише посилять соціально-економічний занепад і політичну нестабільність, що мають місце в більшості країн АКТ [13, с. 16]. Професор з Танзанії С. Ругумаму, який багато робіт присвятив відносинам по лінії «Північ-Південь», щодо Договору Котону відзначає, що 25-річний період співпраці ЄС з країнами АКТ не тільки не сприяв подоланню бідності та зміні статусу країн, що розвиваються, а навпаки, партнерство з часом продемонструвало значне та стрімке зниження розмірів допомоги розвитку [14, с. 46-47]. Він також зазначає, що якщо б країни ЄС дійсно прагнули викоринити бідність, як сказано в Договорі Котону, вони б в першу чергу зайнялися списанням величезного зовнішнього боргу країн, що розвиваються, оскільки саме він перешкоджає їх розвитку, загрожує внутрішньодержавній соціальній та економічній сферах та завдає найбільшої шкоди найбіднішим [15, с. 61]. В свою чергу, Амінат Таор, політична діячка Малі зазначає, що дешевим імпортом з Європи руйнуються локальні ринки, дрібні місцеві виробники не можуть конкурувати з недорогими європейськими продуктами, і тому люди приречені на безробіття і злидні [16, с. 12].

Таким чином, все більше і більше країн АКТ стало відмовлятися від їх укладення, розуміючи, якими наслідками обернуться для них УЕП.

У 2006 році на п'ятому саміті лідерів країн АКТ у м. Хартум (Судан) країни виразили своє невдоволення перспективами співробітництва, прозвучали заклики до створення більш справедливої світової економічної системи, ліквідації зовнішнього боргу найбідніших країн, збільшенню представництва АКТ в міжнародних фінансових інститутах, таких, як Всесвітній банк і Міжнародний валютний фонд [17].

В наступному 2007 році на Лісабонському саміті Європа – Африка було підтверджено наявність значних протиріч у відносинах та позиціях Країн ЄС та країн АКТ.

Незважаючи на прийняття Декларації про стратегічне партнерство, що передбачає рівноправне співробітництво африканських та європейських країн, держави Африки відмовилися підписати УЕП. Найбільш непохитну позицію, зокрема, зайняли ПАР, Намібія, Нігерія та Сенегал, що заявили, що вони більше не погодяться на нерівноправні відносини та будуть радитись про ухвалення таких документів, що будуть їх влаштовувати.

Під час світової фінансової кризи, процес переговорів у рамках ЄС – АКТ загальмувався. Розвинені держави займались порятунком національних економік та шукали шляхи подолання кризи, що викликало занепокоєння країн, що розвиваються, які на шостому саміті країн АКТ у 2008 році висловили свою стурбованість скороченням фінансової допомоги з розвинених країн.

Варто зазначити, що і цей Договір і Ломейські конвенції наочно демонструють, як міжнародні угоди, формально проголошуючи рівні вигоди для сторін, обстоюють інтереси лише однієї з них. Задекларований принцип взаємної вигоди, як один з основних у взаємодії ЄС – АКТ не реалізувався повною мірою, що призвело до того, що основні його цілі – ліквідація злиднів та допомога розвитку, так і не були досягнуті.

В першому десятилітті нового тисячоліття і сам ЄС отримав багато проблемних викликів. Після забезпечення єдиного (з відомими винятками) міграційного й валютного

простору, на порядку денному постала Конституція для ЄС, яка б підвела основу під різні рівні інтеграції та замінила досить складну джерельну базу, з величезною кількістю змін і поправок, – єдиним кодифікованим актом. Після трьох років підготовки Договір про введення Конституції було підписано в Римі 29. 10. 2004р. Першою ратифікувала Договір Іспанія (лютий 2005 року), а також Люксембург (липень 2005 р.), однак, після того, як ратифікацію провалили Франція й Нідерланди (травень і червень 2005 р.), процес було припинено, оскільки умовою набуття Конституцією чинності була ратифікація Договору всіма членами ЄС (на той час 25).

Лісабонський договір від 13. 12. 2007 року, ставши після провалу проекту Конституції ЄС «кроком назад», закріпив, однак, низку важливих новацій:

1) скасував концепцію «трьох опор» в зв'язку з припиненням діяльності Європейським співтовариством і Євроатомом;

2) визначив Європейський Союз як єдину інтегровану структуру зі статусом міжнародної юридичної особи, наділеної широкою міжнародною правосуб'єктністю.

3) в якості установчих, визначив лише два договори: Про Європейський союз і Договір про функціонування Європейського союзу; визначив близько 30 сфер компетенції ЄС;

4) чітко визначив компетенції ЄС і держав-членів, розмежувавши виключну компетенцію союзу, спільну компетенцію Союзу і держав-членів і компетенцію виключно держав-членів.

5) Договір також впровадив посаду постійного голови Європейської Ради (помилково його називають президентом ЄС) і посаду Високого представника з зовнішніх справ і безпеки ЄС;

6) важливими новаціями стали рішення про поступову відмову від права вето і принципу зваженого голосування.

З набуттям чинності Лісабонського договору право й інституції Європейських співтовариств з 2009 р. остаточно трансформованих в право й інституції Європейського союзу, проте європейський простір залишається відкритим, динамічним і багаторівневим – у відповідності до ступеня інтегрованості до нього і його інституцій окремих держав.

Висновки. ЄС пройшов довгий шлях свого становлення в процесі якого співробітництво з третіми країнами не завжди було взаємовигідним. Дослідження показало, що чим більша різниця рівня розвитку країн, тим складнішою є їх взаємодія, а вигоди розподіляються нерівномірно. Процес європейської інтеграції пост соціалістичних країн був більш ефективним та взаємовигідним ніж африканських країн. Труднощі, що виникають у взаємодії ЄС з третіми країнами щодо дотримання принципу взаємної вигоди є відображенням глобальних економічних протиріч, а їх здолання – загальною метою всього міжнародного співтовариства держав. Попри це, розвиток ЄС став взірцем для інших регіональних інтеграційних утворень, а різні форми співробітництва з його установами можна вважати різними рівнями реалізації принципу взаємної вигоди.

Список використаної літератури

1. Корендясов Е. Н. Коллективный колониализм в действии. Экономические аспекты / Е. Н. Корендясов. – Москва : Международные отношения, 1969. – 4070 с.
2. Chapal P. Evolution de la politique des communautés en faveur des productions des pays en voie de development / Philippe Chapal. – Année 1975. – 963 p.
3. Becker I. Die Partnerschaft von Lome – eine neue zwischenstaatliche kooperationsform des entwicklungs. Volkerrechts / Becker. – Baden-Baden, 1979. – 51 с.
4. Юмашев Ю. М. Внешнеэкономические связи ЕЭС: дис. докт. юр. наук: 12.00.10 / Юмашев Ю. М. – М., 1989. – 215с.

5. Харун Абакар М'Боду Международно-правовое регулирование торговых преференций для развивающихся стран: дис. канд. юр. наук: 12.00.10 / Харун Абакар М'Боду. – К., 1986. – 217 с.
6. Lodge J. Institutions and policies of the European Community / Lodge. // L. – 1983. – P. 150-151.
7. European Economy: Annual Economic Report 1984-85 Annual Economic Review 1984-85 No 22 November 1984 [Електронний ресурс]. – 1984. – Режим доступу до ресурсу: <http://bookshop.europa.eu/en/european-economy.-annual-economic-report-1984-85-annual-economic-review-1984-85-no-22-november-1984-pbCBAR84022>.
8. Cova C. La Nouvelle Convention ACP-CEE / C. Cova. // Revue du Marche Commun. – 1983. – November. – P. 489.
9. Петрачков А. М. Третья Ломейская конвенция как отражение противоречий между ЕЭС и развивающимися странами по вопросу перестройки МЭО / А. М. Петрачков. // Вестник Киевского университета. Международные отношения и международное право. – 1986. – № 23. – С. 105.
10. Муравйов В. І. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами (теорія та практика) / В. І. Муравйов. – К. : Академ-Прес, 2002. – 425 с.
11. Котляр В. С. Международное право и современные стратегические концепции США и НАТО / В. С. Котляр. // Казань : Центр инновационных технологий. – 2008. – С. 99-129.
12. New ACP-EU Trade Arrangements: New Barriers to Eradicating Poverty [Електронний ресурс] // Brussels. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/april/tradoc_122333.pdf.
13. Entwicklungspolitik. // Zeitschrift. Frankfurt am Main. – 2004. – № 16. – P. 16.
14. Rugumamu M. EU-ACP Partnership: An Appraisal. Co-operation South / M. Rugumamu, S. Severine. – December 1999. – № 2. – P. 46-47.
15. Severine S. The New Partnership Agreement between ACP and EU: Unresolved Issues. Co-operation South / S. Severine, M. Rugumamu. – November 2000. – № 2. – P. 61.
16. Misser F. Auch Afrika darf sich schützen»: Interview mit A. Traore // Die Tageszeitung (TAZ) / F. Misser. – 6. 07. 2005. – S. 12.
17. King N. Development: ACP Nations Opt for Trade on Their Terms [Електронний ресурс] / Noel King. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ipsnews.net/news.asp?id-news=35780>.

DIFFICULTIES IN IMPLEMENTATION THE PRINCIPLE OF MUTUAL BENEFIT IN THE ECONOMIC RELATIONS BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND THIRD COUNTRIES

Mikichurova O. V.

Searcher of the Department of International Law, Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University.

Scientific director: Ph. D. Grigorov A. N.

Abstract. *The European Union for almost half a century of history of its formation and development interacted with the states of different levels of economic, social and political development. The greatest difficulties in the implementation of the principle of mutual benefit were in relations between European countries and third world countries, as reflected in the terms of the Lomé Conventions and the Cotonou Agreement. Integration into the EU Eastern European*

countries of Hungary, Poland, Slovakia and the Czech Republic showed significantly better results on the mutual benefit than in the EU and third countries. Today the European Union is a good example of the integration of association. Difficulties in implementing the principle of mutual benefit arising in the process of cooperation between the EU and third countries, can be solved by mutual efforts of the two sides.

Key words: Principle of mutual benefit, the European Union and third countries, developing countries, European integration

Referances

1. Korendyasov E. N. Kollektivniy neokolonializm v deystvii / E. N. Korendyasov. – Moskva : Mewdunarodnie otnosheniya, 1969. – 4070 s.
2. Chapal P. Evolution de la politique des communautés en faveur des productions des pays en voie de development / Philippe Chapal., 1975. – 952 p.
3. Becker I. Die Partnerschaft von Lome. – eine nue zwischenstadtliche kooperationsform des Entwicklungs. Volk-errechts / Becker. – Baden-Baden, 1979. – 51 p.
4. Umashev U. M. Vneshneekonomicheskie svyazi EES: dis. doct. ur. nayk / Umashev U. M. – M., 1988. – 215 s.
5. Harun Abakar M' Bodu Mezhdunarodno-pravovoe regulirovanie torgovih preferentsiy dlya razvivaushixsya stran: dis. kand. ur. nayk / Harun Abakar M' Bodu. – K., 1986. – 213 s.
6. Lodge J. Institutions and policies of the European Community / Lodge. // L. – 1983. – P. 150-151.
7. European Economy. – 1984. – November. – P. 13.
8. Cova C. La Nouvelle Convention ACP-CEE / C. Cova. // Revue du Marche Commun. – 1983. – November. – P. 489.
9. Petrachkov A. M. Tretya Lomeyskaya konvetsiya kak otrazhenie protivorechii mezhd EES I razvivau-shimisya stranami po voprosu perestroyki MEO / A.M. Petrachkov // Vestnic Kievskogo universiteta. Mezhdunarodnie otnosheniya I mezhdunarodnoe pravo. – 1986. – № 23. – S. 105.
10. Muravyav V. I. Pravovi zasady reguluvannya ekonomichnih vidnosin Evropeyskogo Souzu z tretimi krainami (teoriya I practika) / V. I. Muravyav. – Kyiv : Akadem Press, 2002. – 425 s.
11. Kotlyar V. S. Mezhdunarodnoe pravo I sovremennie strategicheskie kontseptsii SSCHA I NATO / V. S. Kotlyar. // Kazan: Tsentr innovatsionnih tehnologiy. – 2008. – S. 99-129.
12. New ACP-EU Trade Arrangements: New Barriers to Eradicating Poverty [Elektronniy resurs] // Brussels. – 2004. – Rezhim dostupu do resursu: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2005/april/tradoc_122333.pdf.
13. Entwicklungspolitik. // Zeitschrift. Frankfurt am Main. – 2004. – № 16. – S. 16
14. Rugumamu M. EU-ACP Partnership: An Appraisal. Co-operation South / M. Rugumamu, S. Severine. – December 1999. – №2. – S. 46-47.
15. Severine S. The New Partnership Agreement between ACP and EU: Unresolved Issues. Cooperation South / S. Severine, M. Rugumamu. – November 2000. – № 2. – S. 61.
16. Misser F. Auch Afrika darf sich schützen: Interview mit A. Traore // Die Tageszeitung (TAZ) / Misser. – 6. 07. 2005. – S. 12
17. King N. Development: ACP Nations Opt for Trade on Their Terms [Elektronniy resurs] / Noel King. – 2006. – Rezhim dostupu do resursu: <http://www.ipsnews.net/news.asp?idnews=35780>.

ТРУДНОСТИ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРИНЦИПА ВЗАИМНОЙ ВЫГОДЫ В ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЯХ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА И ТРЕТЬИХ СТРАН

Микичурова О. В.

Соискатель кафедры международного права Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Научный руководитель: кандидат юридических наук Григоров А. Н.

Аннотация. Европейский Союз за почти полувековую историю своего становления и развития взаимодействовал с государствами разного уровня экономического, социального и политического развития. Наибольшие трудности в реализации принципа взаимной

выгоды были в отношениях европейских государств и стран третьего мира, что отражено в условиях Ломейских конвенций и Договора Котона. Интеграция в ЕС восточноевропейских стран Венгрии, Польши, Словакии и Чехии и созданная между ними зона свободной торговли показала значительно лучшие результаты по вопросу взаимной выгоды. Сегодня Европейский Союз является положительным примером интеграционного объединения, а трудности в реализации принципа взаимной выгоды, возникающие в процессе сотрудничества между странами ЕС и третьими странами, могут быть решены взаимными усилиями сторон.

Ключевые слова: принцип взаимной выгоды, Европейский Союз, третьи страны, развивающиеся страны, европейская интеграция.